

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

ПРАВО НА СПОРТ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ І КУЛЬТУРНІ ПРАВА 1966 РОКУ

В сучасному світі, коли фізична праця складає все меншу долю у виробництві, а люди проводять багато часу за використанням різноманітних гаджетів, фізична активність та спорт залишаються важливою та невід'ємною складовою розвитку особистості та суспільства. Безумовно, вони є необхідними й для належного рівня здоров'я населення. Спорт виконує не лише оздоровчу, але й соціальну функцію. Він виконує ці функції не лише на національному, але й на міжнародному рівні. Міжнародні спортивні події, такі як Олімпійські ігри чи Паралімпіади, це не лише спортивні змагання. Вони сприяють реалізації ідей рівності та гідності людини. Спорт є однією з форм реалізації права на здоров'я.

Він сприяє не тільки зміцненню здоров'я, але й формуванню цінностей взаємоповаги, толерантності та недискримінації. В умовах глобалізації та посилення міжнародного співробітництва у сфері прав людини питання реалізації права на спорт набуває особливої ваги. Ми вирішили з'ясувати, чи передбачено право на спорт таким фундаментальним документом у сфері прав людини як Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року (далі - Пакт). Положення Пакту є обов'язковими й для України, оскільки його було ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української від 19 жовтня 1973 року [2].

Відповідно до статті 12 Пакту визнається право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я [1]. Безпосередньо в тексті статті не вказані ні спорт, ні фізична активність. Для тлумачення цієї норми звернемося до Загального коментаря Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав № 14 «Право на найвищий досяжний рівень здоров'я» до статті 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (Далі – Загальний коментар № 14). Безпосередньо в ньому не йдеться про право на спорт, але право на здоров'я в ньому тлумачиться як всеохоплююче право, що поширюється не лише на своєчасну та належну медичну допомогу, але й на основні детермінанти здоров'я, такі як доступ до безпечної та питної води та належної санітарії, достатнє постачання безпечних продуктів харчування, харчування та житла, здорові умови праці та навколишнього середовища, а також доступ до освіти та інформації, пов'язаної з охороною здоров'я, зокрема щодо сексуального та репродуктивного здоров'я [3]. Важливою для нашого дослідження є категорія «соціальні детермінанти міцного здоров'я», яка зустрічається в Загальному коментарі № 14. Так, профілактика, лікування та контроль епідемічних, ендемічних, професійних та інших захворювань» вимагає створення профілактичних та освітніх програм щодо проблем зі здоров'ям, пов'язаних із поведінкою, таких як захворювання, що передаються статевим шляхом, зокрема ВІЛ/СНІД, та ті, що негативно впливають на сексуальне та репродуктивне здоров'я, а також сприяння розвитку соціальних детермінант міцного здоров'я, таких як екологічна безпека, освіта, економічний розвиток та гендерна рівність.

Таким чином, у Загальному коментарі № 14 простежується підхід, за яким реалізація права на здоров'я залежить не лише від медичних послуг, а й від широкого кола соціальних чинників - соціальних детермінант здоров'я. Сам спорт, як ми бачимо, в переліку таких домінант не вказано, але якщо тлумачити цю норму широко, то можна говорити, про те, що

й профілактика хвороби передбачає фізичну активність та заняття спортом. Серед детермінант вказано освіту, до якої ми ще повернемося у дослідженні. Комітет розглядає здоров'я як результат взаємодії багатьох соціальних факторів. Це означає, що держави-учасниці несуть позитивний обов'язок не лише реагувати на хвороби, а й формувати умови, які сприяють здоровому способу життя. Навіть без прямої згадки про спорт, Коментар №14 фактично створює основу для розуміння спорту як необхідного елементу реалізації права на здоров'я.

Також необхідно розглянути зв'язок права на спорт із правом на культуру. Статтею 15 Пакту закріплюється право кожного брати участь у культурному житті [1]. В цій статті безпосередньо не йдеться про спорт чи фізичну активність, чи про пов'язані з ними заходи, але спортивне та культурне життя часто є пов'язаними, отже необхідно більш детально дослідити цю норму.

Згідно із Загальним коментарем Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав № 21 «Право кожної людини на участь у культурному житті до пункту 1 а статті 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (Далі – Загальний коментар № 21), культура охоплює, серед іншого, спорт та ігри [4].

Для сприяння участі осіб з інвалідністю в культурному житті держави-учасниці повинні, серед іншого, визнати право цих осіб, серед іншого, на заохочення та сприяння їхній участі, наскільки це можливо, у рекреаційних, дозвіллевих та спортивних заходах [4]. Згадка про необхідність забезпечення доступу осіб з інвалідністю до участі у спортивних заходах підкреслює універсальний характер цього права. Це відповідає загальним принципам недискримінації, проголошеним у статті 2 Пакту.

Права, зазначені у Пакті слід розглядати як взаємопов'язані. Здоров'я та культура не існують ізольовано: право на здоров'я передбачає можливість брати участь у культурному та суспільному житті, а культура, у свою чергу, формує поведінкові моделі, що впливають на здоров'я.

Крім того, у Пакті можна знайти й інші статті, що закріплюють права, реалізація яких, передбачає, на наш погляд, заняття спортом та фізичну активність. Стаття 7 визнає право кожного на умови праці, що забезпечують відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу. В даному контексті треба говорити саме про право на відпочинок. Крім того, відпочинок та дозвілля передбачаються фізичні активності та заняття спортом.

Стаття 13 розглядає освіту як засіб повного розвитку людської особистості. Безумовно, такий розвиток є неможливим без фізичних активностей та спорту. Про це можна говорити й виходячи з того, що в закладах вищої освіти, приділяється увага не тільки освіті та науці, але й спортивному та культурному життю здобувачів вищої освіти. Яскравий приклад тому – Національний університет «Одеська юридична академія». Про це йдеться й у Міжнародній хартії фізичного виховання, фізичної активності та спорту 2015 року [5]. Фізична активність є природним елементом освітнього процесу, оскільки сприяє формуванню самодисципліни, командної взаємодії та моральних якостей.

Незважаючи на відсутність прямої згадки цього права у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, його зміст може бути виведений із низки положень цього документа, які зокрема стосуються права на культуру, здоров'я, освіту та на відпочинок. Право на спорт, хоча й не визначене безпосередньо в Пакті, має опосередковане закріплення у його положеннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року. URL:

http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 18.10.2025).

2. Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 р. № 2148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-08#Text> (дата звернення: 18.10.2023).

3. General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), E/C.12/2000/4, UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), 11 August 2000, https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/Health/C_14.pdf (accessed 20 October 2025).

4. General comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1a of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights). UN. Committee on Economic, Social and Cultural Rights (43rd sess. : 2009 : Geneva). URL: <https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/i-general-comment-no-21-right-everyone-take-part-cultural-life-article-15-para-1-international> (accessed 20 October 2025).

5. Міжнародна хартія фізичного виховання та спорту : Хартія Орг. Об'єдн. Націй з питань освіти, науки та культури від 21.11.1978. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_350#Text (дата звернення: 20.10.2025).

Ключові слова: права людини, право на здоров'я, право на спорт, Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав, право на культуру.

Key words: human rights, right to health, right to sport, Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), right to culture.

Ярмакі Володимир Христофорович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У ДОБУ НОВІТНІХ ВОЄННИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток новітніх військових технологій – автономних систем озброєнь, штучного інтелекту, кібероперацій та інформаційних маніпуляцій — докорінно трансформують характер сучасних збройних конфліктів і створює безпрецедентні виклики для системи міжнародного права. Існуючі норми міжнародного гуманітарного та кримінального права не враховують специфіки технологічних засобів війни, що ускладнює кваліфікацію злочинів, визначення відповідальних суб'єктів і забезпечення захисту цивільного населення. В умовах російської агресії проти України ці проблеми набувають особливої гостроти: кібератаки на критичну інфраструктуру, використання алгоритмічних систем у воєнних діях та масові порушення прав людини вимагають оновлення підходів до міжнародно-правової відповідальності та механізмів правового захисту.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поєднання норм міжнародного кримінального права, міжнародної відповідальності держав і системи захисту прав людини

ЗМІСТ

Вступне слово <i>КІВАЛОВА С.В.</i>	3
<u>Секція № 1</u>	
Захист прав людини: теоретичні та практичні аспекти	
<i>АРАКЕЛЯН М.Р.</i>	
Специфіка правозахисної діяльності в період збройних конфліктів.....	4
<i>БЕХРУЗ Х.Н.</i>	
Актуалізація та результативність дослідження механізмів правового захисту українських біженців в Європейському Союзі в умовах міграційної кризи.....	6
<i>ДАМІРЛІ М.А.</i>	
Перспективи забезпечення прав людини в епоху штучного інтелекту.....	8
<i>СТРЕЛЬЦОВ Є.Л.</i>	
Права людини в контексті сучасного публічного права.....	10
<i>КОНДРАТЕНКО В.М.</i>	
Адміністративно-правові засоби забезпечення праві свобод особи: теоретико-правовий вимір.....	13
<i>TUGYAN T.</i>	
Defending international law: the kantian framework.....	16
<i>СУРІЛОВА О.О.</i>	
Цифрові права людини в контексті збройних конфліктів: новітні виклики.....	20
<i>ЗУБЧЕНКО Н.І.</i>	
Моніторинг гуманітарних програм як інструмент реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини під час збройного конфлікту.....	23
<i>КОНОНЕЦЬ О.М., КРИВОНОС С.В.</i>	
Гарантії прав людини під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.....	26
<i>ЗВЕРЄВА К.С., ДАЦЬ І.С.</i>	
Захист права власності під час збройних конфліктів: практика ЄСПЛ.....	28
<i>САПАРОВА А.О.</i>	
Право дітей на освіту в умовах війни.....	31
<i>НАДІЄНКО О.І.</i>	
Зловживання правом у договірних сімейних відносинах.....	32
<i>ГОРБАЧОВА К.М.</i>	
Складові елементи держави як механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.....	35
<i>ПАХЛЕВАНЗАДЕ А.</i>	
Критерії та стандарти доказування злочинів проти прав людини в міжнародних кримінальних трибуналах під час збройних конфліктів.....	37
<i>ГУРТІЄВА Л.М.</i>	
Учасники кримінального провадження з боку сторони обвинувачення на стадії судового розгляду: окремі позиції Верховного Суду.....	39
<i>ДРОНОВ В.Ю.</i>	
Право на спорт у контексті Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року.....	42